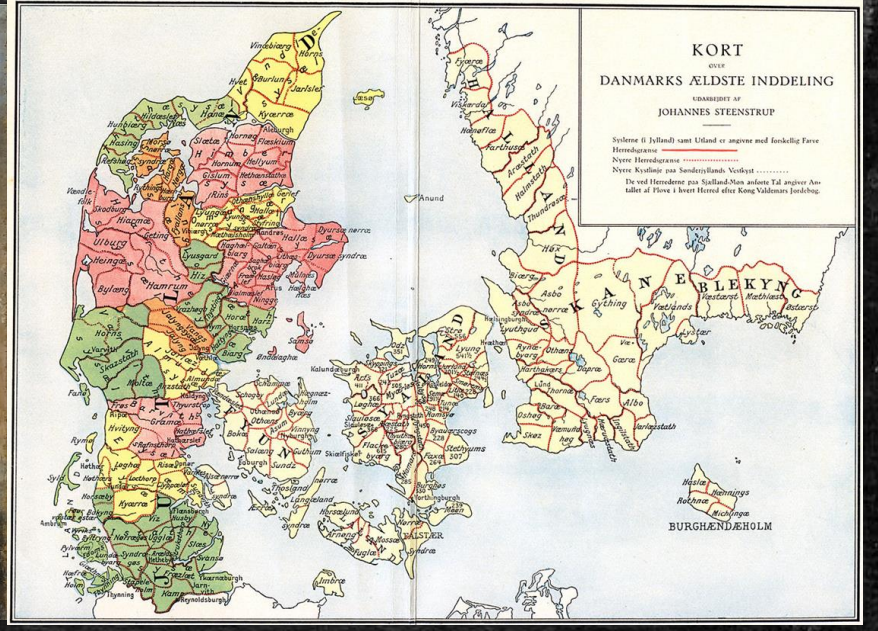

Skånska krig 1658-1710

Information och bilder

Här inledningsvis några kända personer vid tiden för händelserna 1658-1710

Rutger von Ascenberg

Rutger von Ascheberg, född 2 juni 1621 på godset Berbonen i Kurland, Lettland, död 17 april 1693 i sitt hus vid Stora torget (senare Gustaf Adolfs torg) i Göteborg, var en svensk greve, militär och ämbetsman. Han blev överste 1656, generalmajor av kavalleriet 1664, generallöjtnant 1670, friherre 1673, general 1674, fältmarskalklöjtnant 1677, fältmarskalk 1678, generalguvernör över de tidigare danska landskapen Skåne, Halland, Bohuslän och Blekinge 1680 samt kungligt råd 1681 och greve 10 december 1687.

Som generalguvernör över de tidigare danska landskapen förde Ascheberg en tidvis ifrågasatt återhållsam försvenskningspolitik, som kontrasterade med hans föregångare på posten Johan Gyllenstiernas mer radikala ansatser.

Nils Bielke (1644–1716)

Nils Bielke, född 7 februari 1644 i Stockholm, död 26 november 1716, var en svensk friherre (senare greve), militär, kungligt råd, diplomat, politiker; generallöjtnant 1678, ambassadör i Frankrike 1679-82, generalguvernör i Pommern 1687, fältmarskalk 1690.
Som chef för Livregementet till häst deltog han i slaget vid Lund 1676. Där utmärkte han sig genom att ta befälet över de trupper som kvarstannat på slagfältet, då Konungen, Karl XI jagat efter de flyende danska kavalleriet. Karl XI uppskattade hans mod, och sa efter slaget att: "min krona hängde på Bielkes värjspets, och att jag näst efter Gud hade min tappre Bielke samt mitt livregemente att tacka för segern".

Lorentz Creutz den äldre

Lorentz Creutz, född 1615 i Dorpat, död 1 juni 1676, friherre, ämbetsman; landshövding i Åbo och Björneborgs län 1649, landshövding i Kopparbergs län 1655–1662, riksråd 1660, amiralgeneral 1675. Son till Ernst Creutz.
Lorentz Creutz var i sin ungdom anställd vid bergskollegium. Förutom landshövdingsposterna hade han ett flertal civila befattningar och var en kompetent administratör, 1673 blev han rikskammarråd.
Creutz var ordförande i trolldomskommissionen som i augusti 1669 i Mora dömde 15 kvinnor till döden för trolldom.
Trots att han inte hade erfarenhet av sjömilitära frågor utnämndes han efter utbrottet av skånska kriget till amiralgeneral 1675, och förde befälet över den svenska flottan i början av 1676. Hans amiralsskepp Kronan, svenska flottans största skepp vid den tiden, kantrade och exploderade redan i inledningsskedet av slaget vid Ölands södra udde den 1 juni 1676. Runt 800 man dog i explosionen och endast 40 överlevde. Efter slaget hittades Lorenz Creutz kropp flytandes i vattnet illa sargad. Tack vare hans stämpel som hittades i hans ficka kunde man identifiera hans kropp. Han begravdes i familjegraven i Sarvlax i Finland.

Martin Schultz (von Ascheraden)

Martin Schultz (von Ascheraden), friherre, militär, född den 12 juni 1617, död den 16 mars 1682 i Narva. Han blev år 1652 major vid hovregementet och adlades tillsammans med sin bror samma år. Han avancerade 1679 till generallöjtnant av infanteriet. Han var en av Karl XI:s rådigaste och erfarnaste officerare. År 1674 upphöjdes han i friherrligt stånd. Under skånska kriget hade han stor del i segern vid Lund och höll därefter Kristianstad inneslutet när konungen tågade mot Landskrona. Han förde slutligen befälet över svenska arméns center i slaget vid sistnämnda stad. Den 30 mars 1680 fick han avsked med generals grad. Han utnämndes den 28 april 1681 till guvernör över Ingermanland och Kexholms län. Till skillnad från sina företrädare fick han således inte titeln generalguvernör; i de samtida breven adresseras han som generalen och guvernören. Efter sin död fick han följande omdöme: Deth är wist at dhen Sahl. Mannen tänckte medh alltijt Eders Kongl. Maijtz tienst befrämia och fästningarne j godh Defension bringa, men så wahr han myckett strängh och hårdh emoth bönderne, så att een deehl ära derföre till Ryßlandh förrymbde

Simon Grundel Helmfelt

Fältmarskalken Simon Grundel Helmfelt. Hans lefnadssaga var redan fullteckнad af lysande krigsbragder. Fosterländsk till det innersta af sitt hjerta, hade han otaliga gånger fått ådagalägga sitt trofasta sinnelag mot gamla Sverige under en lång, orolig tid, då faror och lidanden för den enskilde liksom för riket hörde till ordningen för dagen. Han var född i Stockholm den 25 september 1617. Hans fader var borgmästaren Jakob Grundel, hans moder Elisabet Depken. Sedan han en tid uppehållit sig i Holland för att studera befästningskonsten, hade han 1641 tagit tjenst vid svenska armén, som då stöd i Lüneburg, under fältmarskalken Lennart Torstenssons befäl. Under denne fräjdade fältherre hade han fått många tillfällen att utmärka sig. Efter slaget vid Leipzig 1642 hade han för sin ärofullt pröfvade duglighet och sitt ådagalagda mod utnämnts till kapten för ett kompani af fältherrens eget lifregemente. Två år senare var han major vid artilleriet, och efter slaget vid Jankowitz 1645 hade han utnämnts till öfverstelöjtnant. Hans förmåga hade pröfvats lika mycket vid belägringar som i fältslag. Eröfringen af Schweinfurt tillskrefs sålunda till stor del hans förtjenst. Vid krigets slut var han öfverste och några år senare generalmajor.

Rutger von Ascheberg

Rutger von Ascheberg.

Ascheberg härstammade från en gammal vestfalisk familj, hvilken i början af 1500-talet inflyttat till Kurland. Redan som tretton års pojke hade han såsom page deltagit i trettioåriga krigets strider. Vid nitton års ålder hade han låtit värfva sig såsom simpel ryttare vid ett hessiskt rytteriregemente i svensk tjenst. Såsom sådan hade han deltagit i slaget vid Wolfenbüttel 1641, deri han gjorde sig ett så rikt byte, att han kunde lösa sig fri från ryttaretjensten och inträda såsom friryttare vid samma kompani.

Under stormningen af Köpenhamn hade han svårt sårats, efter en tapper strid, sorn kostat hans regemente öfver 200 man i döde och sårade. — Han var nu sedan föregående år generallöjtnant af kavalleriet. Hans fälttåg i Bohuslän under hösten 1675 är redan omtaladt i det föregående. Med den ringa styrka, som stått Ascheberg till buds, hade han icke kunnat utföra några storverk. Han hade dock uppehållit fienden så länge, till dess att ryktet om Karl den elftes ankomst till Venersborg jagat denne tillbaka öfver gränsen.

Otto Vilhelm von Fersen

Då man fruktade en dansk landstigning i Skåne under hösten 1675, Martin Schultz von Ascheradenhade Fabian von Fersen förordnats till generalguvernör öfver detta landskap jämte Halland och Bleking och utnämts till fältmarskalk. Otto Vilhelm hade också deltagit i Karl X Gustafs danska krig och så utmärkt sig för tapperhet, att han af konungen fått en gåfva af tusen dukater. När kriget 1675 utbröt, hade han fått befallning att försvara Vermland, men sedermera nedkallats till konungen i

Fabian och Otto Vilhelm von Fersen, två verkliga typer för mandom och ridderlighet. Den förre var fältmarskalk, den senare generallöjtnant.

Svensk greve, militär, arkitekt och ämbetsman; krigsråd 1677, landshövding i jkpg 1687-93, fältmarskalk 1693, generalkvartermästare och chef över rikets befästningar 1674-1695. Generalguvernör i Bremen-Verden 1693, generalguvernör i Livland 1696-1702.

Erik Dahlberg, innan han adlades Erik Jönsson, föddes den 10 oktober 1625 i sthlm och död den 16 januari 1703 i sthlm. Gravsatt i Turinge kyrka i Södermanland.

Svensk greve, militär, arkitekt och ämbetsman; krigsråd 1677, landshövding i jkpg 1687-93, fältmarskalk 1693, generalkvartermästare och chef över rikets befästningar 1674-1695.

Kristian V av Danmark

Kristian V, född 15 april 1646, död 25 augusti 1699, kung av Danmark och Norge 1670 till 1699.
Han var son till kung Fredrik III av Danmark och Norge och dennes gemål, drottning Sofia Amalia, hertiginna av Braunschweig-Lüneburg från födseln. Kristian var också svåger till den svenske kungen Karl XI, då han var äldre bror till dennes maka Ulrika Eleonora.

Karta före och efter

Karl X tog vägen via Jylland, isen höll

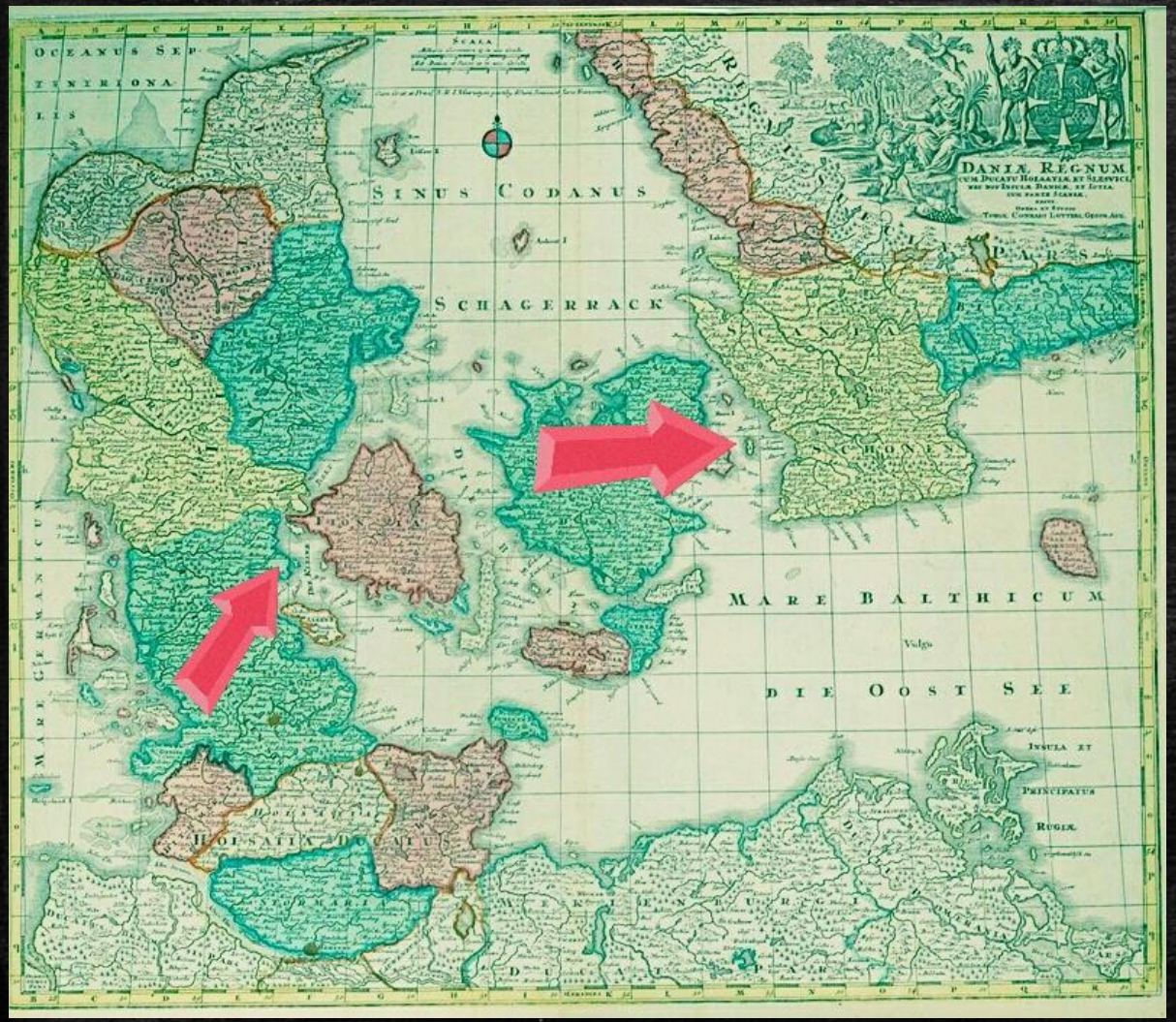

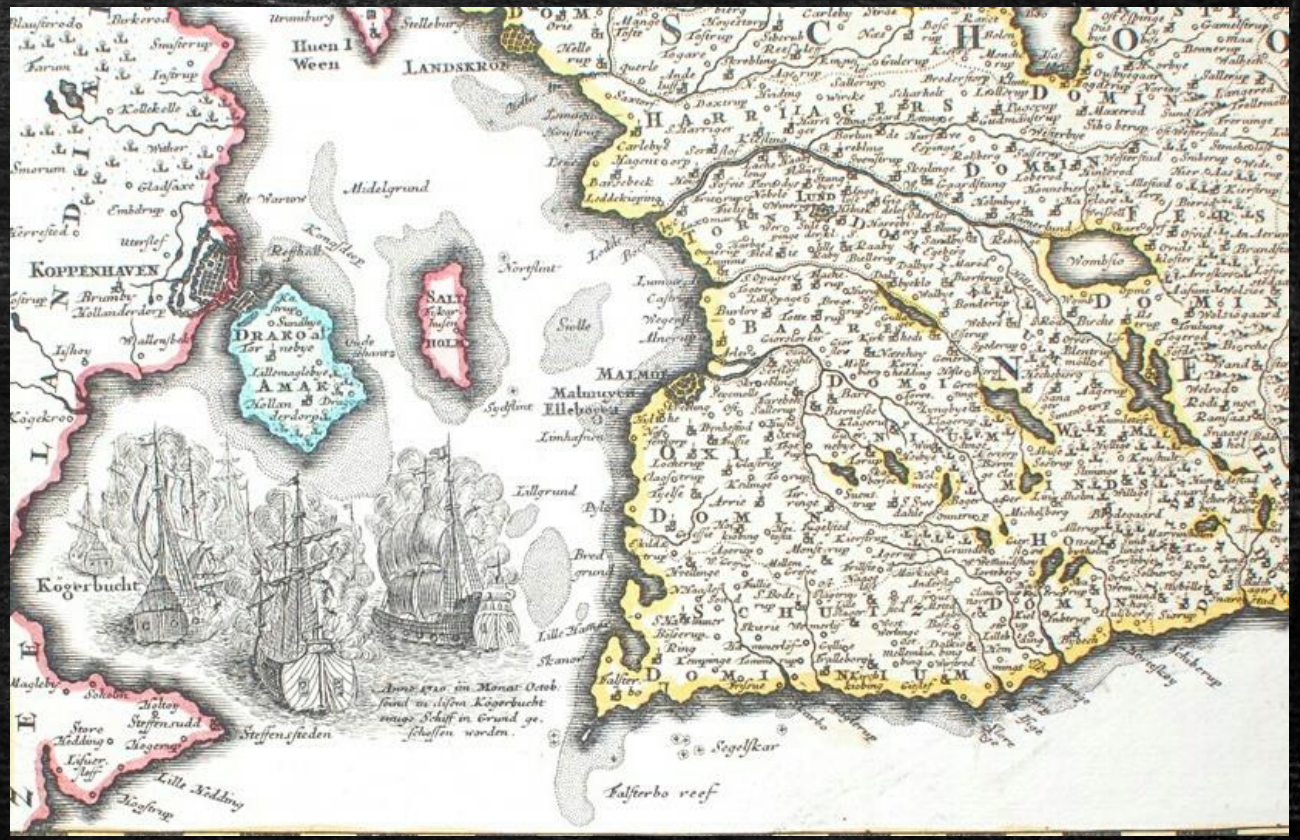

Väldig tur med isen

Norden år 1675

'La Scandinavie et les Environs...' - Jaillot 1675.

Norden år 1708

'La Scandinavie et les Environs...' - Jaillot 1708.

Tur att isen bar

Danmark -Jylland

Slaget vid Tybrindvig

Slaget vid Tybrindvig var ett slag under Karl X Gustavs första danska krig, som ägde rum 30 januari 1658. De svenska trupperna som leddes av Karl X Gustav och Carl Gustav Wrangel kom tågande från Jylland på isen över Lilla Bält och stötte vid Tydbrindvig ihop med danska trupper som legat i ställning vid udden Iversnæs på Fyns västkust. Den svenska segern innebar att Fyn var erövrad.

Karl X Gustav

Karl X Gustav, född 8 november 1622 på Nyköpingshus, död 13 februari 1660 i Göteborg, var kung av Sverige från 1654 till sin död sex år senare. Hans korta tid som svensk kung präglades av krig, och han tillbringade större delen av sin regeringstid som ledare av den svenska armén i Polen, Tyskland och Danmark. Armén var mycket framgångsrik och tåget över Stora Bält som ledde till freden i Roskilde är en av Sveriges största krigsframgångar någonsin.
Kronan som skapades 1650 åt Karl Gustav som tronarvinge till kusinen Kristina bars då på en vidbrättad hatt och representerar fortfarande den svenska tronföljaren.
Ryttarporträtt på Karl X Gustav från 1650. Finns på Skoklosters slott.
Porträtt från 1600-talet på Karl X Gustav i hjälmkrona med plym, blå mantel och kommandostav. Finns på Skoklosters slott.
Han var son till pfalzgreven Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken och prinsessan Katarina av Sverige, dotter till Karl IX. Han gifte sig 24 oktober 1654 med Hedvig Eleonora av Holstein-Gottorp. Karl X Gustav återinförde furstehuset Wittelsbach i Sverige, grundlade dess pfalziska gren som svensk kungaätt och var den förste kungen under den karolinska eran, vilken brukar anses utgöras av hans egen, hans son Karl XI:s samt hans sonson Karl XII:s regeringstider.

Tåget över Bält

Tåget över Bält var Karl X Gustavs berömda marsch med den svenska armén över de under den lilla istiden isbelagda Lilla Bält den 30 januari 1658 och Stora Bält den 5-6 februari 1658 under Karl X Gustavs första danska krig.

Slaget vid Kolding (1658)

Slaget vid Kolding ägde rum den 25 december 1658 under Karl X Gustavs andra danska krig, som stod mellan svenska och polsk-danska trupper. Svenskarna leddes av kung Karl X Gustav, medan de polsk-danska trupperna leddes av Stefan Czarniecki. Slaget slutade med en polsk-dansk seger.

Danmark - Kolding

Köpenhamns belägring

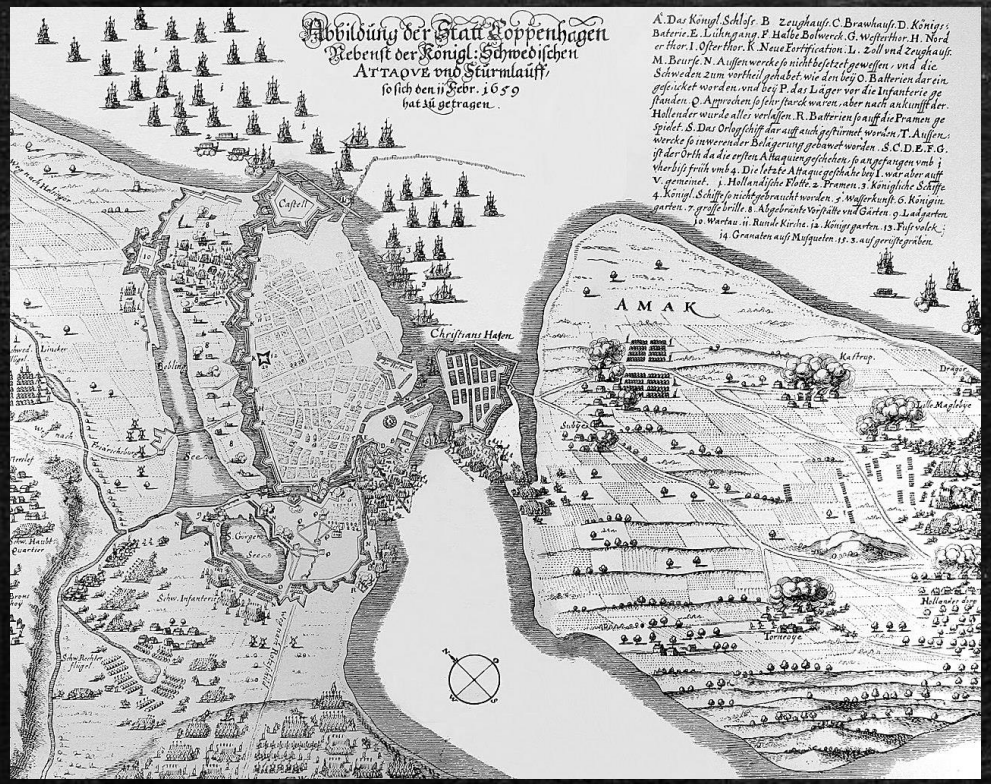

Under en period av nära två år, efter freden i Roskilde 1658, belägrades Köpenhamn av svenska styrkor, sedan Karl X Gustav brutit freden och under ett drygt halvår försökt bemäktiga sig staden, med stora svenska förluster som följd. Svenskarnas lägerplats kallades Carlstad och låg på Bellahøj. I februari 1659 gjorde svenskarna ett försök att storma staden, men misslyckades – till stor del på grund av att en nederländsk flotta hade landsatt soldater och besegrat svenskarna i Öresund. Karl X Gustavs död 1660 gjorde definitivt slut på de svenska försöken att inta huvudstaden.

Köpenhamn

Karl XI

Karl XI, född 24 november 1655, död 5 april 1697 (båda datum enligt g.s.), var kung av Sverige under perioden 1660–1697. Han förde en försiktig politik där Sveriges finanser stabiliserades, försvaret reformerades och mycket begränsade landavträdelser gjordes. Han inrättade det karolinska enväldet och för att kunna finansiera en större armé genomfördes en omfattande reduktion, vilket kraftigt minskade adelns tillgångar.

Regeringstiden för Karl XI inleddes med skånska kriget med framför allt Danmark, som efter stora ansträngningar avslutades utan betydande landavträdelser. Därefter inriktades Karls ansträngningar till stor del mot att förhindra en upprepning, vilket ledde till att det yngre indelningsverket och den karolinska armén skapades.

Karl XI var son till Karl X Gustav och Hedvig Eleonora av Holstein-Gottorp samt gift med Ulrika Eleonora av Danmark (1656–1693). De fick bland andra barnen Karl XII och Ulrika Eleonora. Han regerade även som hertig Karl I över Pfalz-Zweibrücken 1681-1697.

Karl XI

Karta över Danmark med länsindelning under medeltiden.

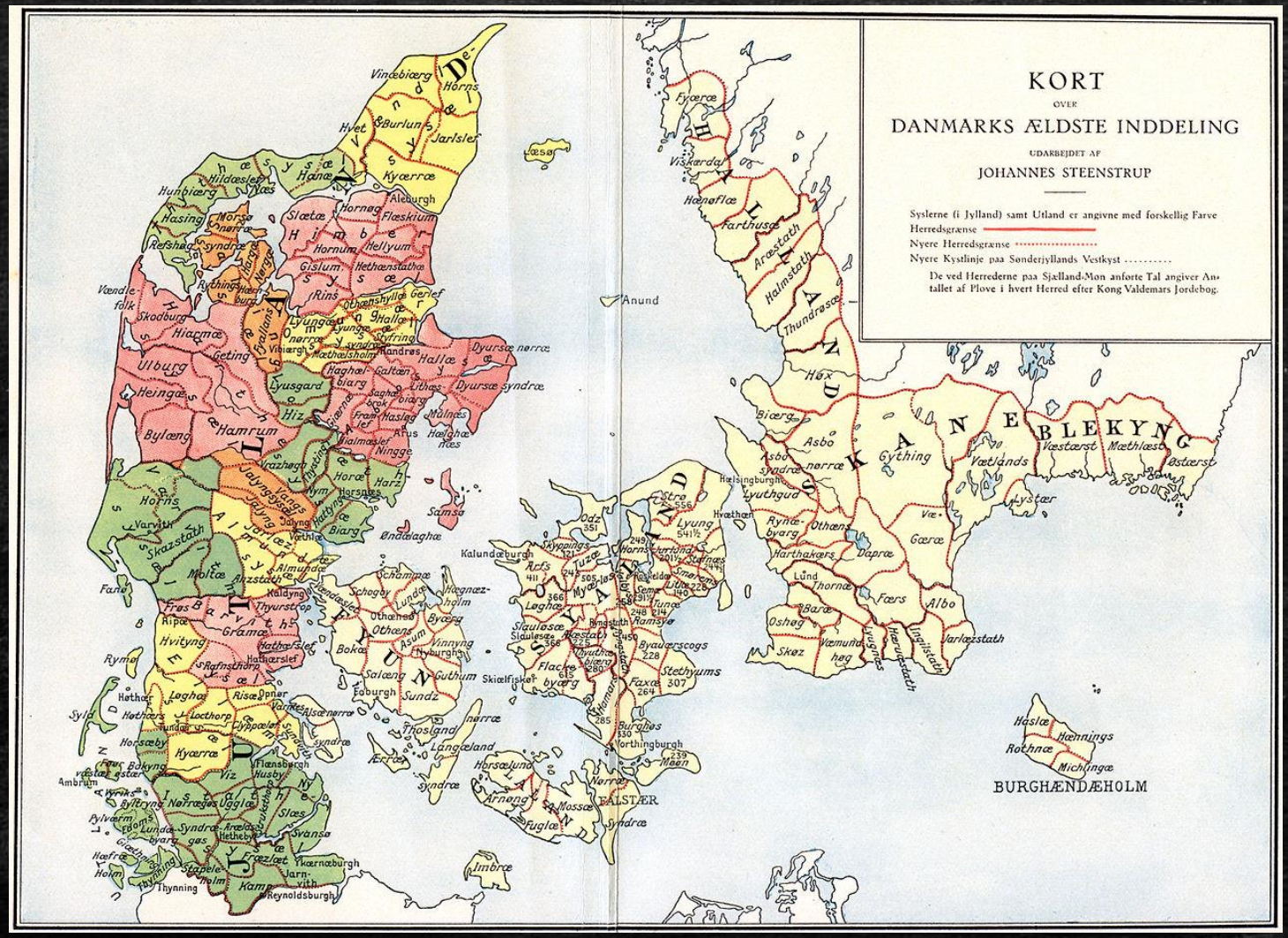

Foto Natinalmuseum

KONSTNÄR Johann Philip Lemke
TITEL Tåget över Lilla Bält och slaget vid Ivesnaes 1658

Tåget över Lilla Bält och slaget vid Ivesnaes 1658

Vinterbild. I förgrunden till vänster svenskt rytteri, i mitten ett par ryttare och fallna soldater, till höger en trossvagn. Slagfältet framställt i fågelperspektiv. Nederst synes svenska kavallerifyrkanter tåga fram. Längre bort schematiskt återgivna truppförband. I bakgrunden is och en smal landstrimma vid horisonten. Blå molnig himmel.

den 7 februari 1658

Tåget över Stora Bält 1658

I förgrunden på en kulle konung Karl X Gustaf och hans stab. Konungen, som är avbildad snett bakifrån, sitter på en brun häst i mitten och pekar med värjan ut över det frusna sundet. Han är iklädd blågrå silverbroderad dräkt och plymagerad hatt. Närmast konungen till vänster Karl Gustaf Wrangel och markgreve Karl Magnus av Baden, till höger hertigen av Weimar, alla barhuvade. Längst till vänster kolonnvis marscherande trupper jämte artilleri på kälkar. På isen ses fyrkanter med trupper schematiskt återgivna. Längst bort vid horisonten byn Grimstaed (”Villa Grimstaedt”). Isen ljus, bortåt blånande. Blå himmel med moln, som mörkna mot höger.

Karl X Gustaf (1622-1660) efter slaget vid Iversnaes

På en höjd i förgrunden ses konung Karl X Gustaf ensam. Han sitter med draget svärd på en brun häst och är framställd i profil vänster, sedd snedd bakifrån, samt iklädd svart dräkt. Längst till vänster ligga stupade soldater och till höger en häst. Nedför kullen spränger Erik Dahlberg efter undsättning på en svart häst. Han är klädd i mörk dräkt. I mellanplanet synes strid mellan svenska och danska trupper på isen. På andra sidan sundet en stad med torn och vallar samt en väderkvarn.

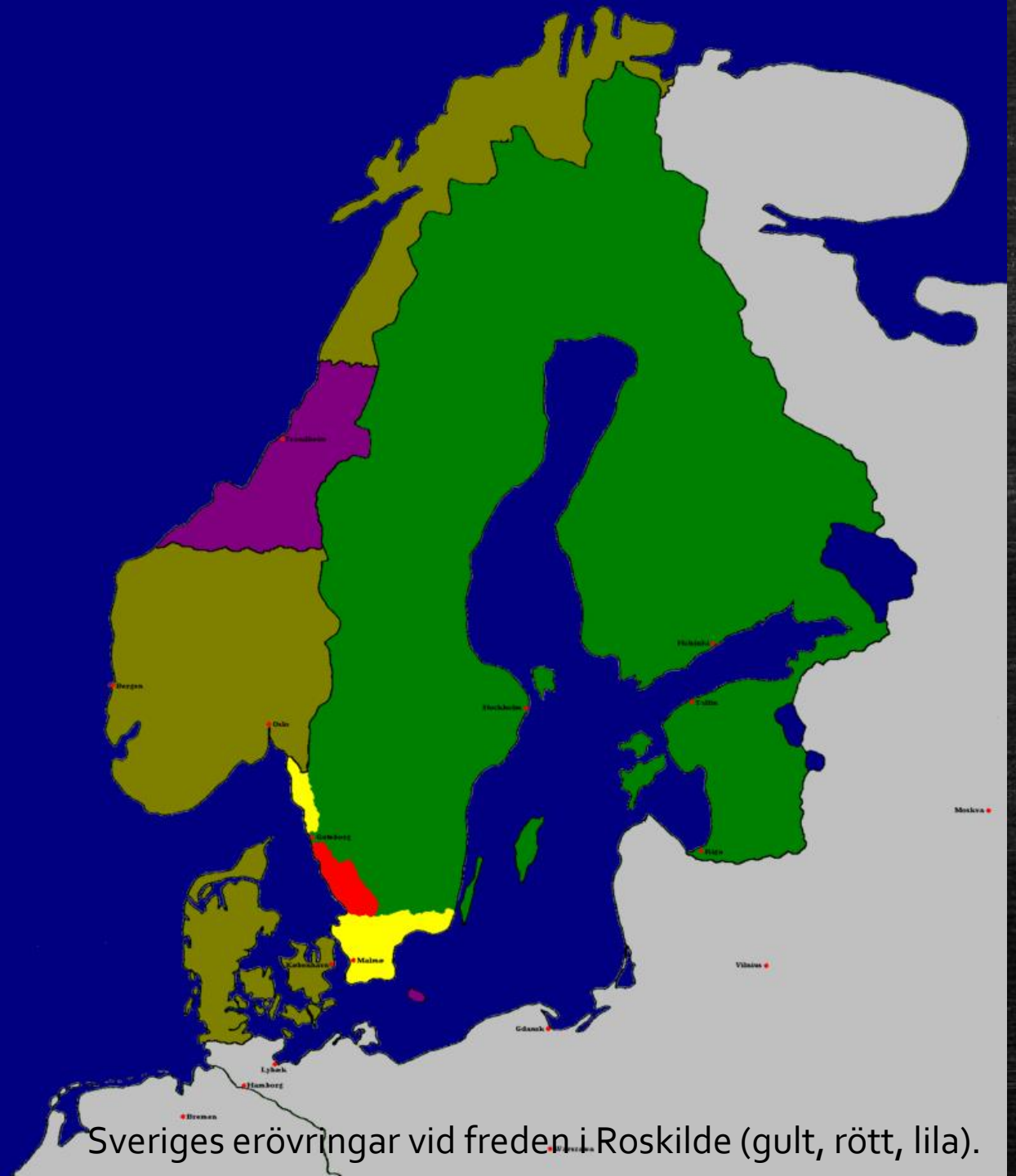

Sveriges erövringar vid freden i Roskilde (gult, rött, lila).

Freden i Roskilde är det fredsfördrag mellan Sverige och Danmark-Norge som slöts i den danska staden Roskilde den 26 februari 1658, och som avslutade, det av Danmark startade, Karl X Gustavs första danska krig. Under kriget hade, bland annat, Karl X Gustav från Jylland tågat på isen över Bälten mot Köpenhamn med den Svenska armén. Resultatet av freden blev att Danmark avträdde Skåne, Blekinge, Halland, Bohuslän, Bornholm samt Trondheims län till Sverige. Freden bröts dock redan till sommaren samma år.

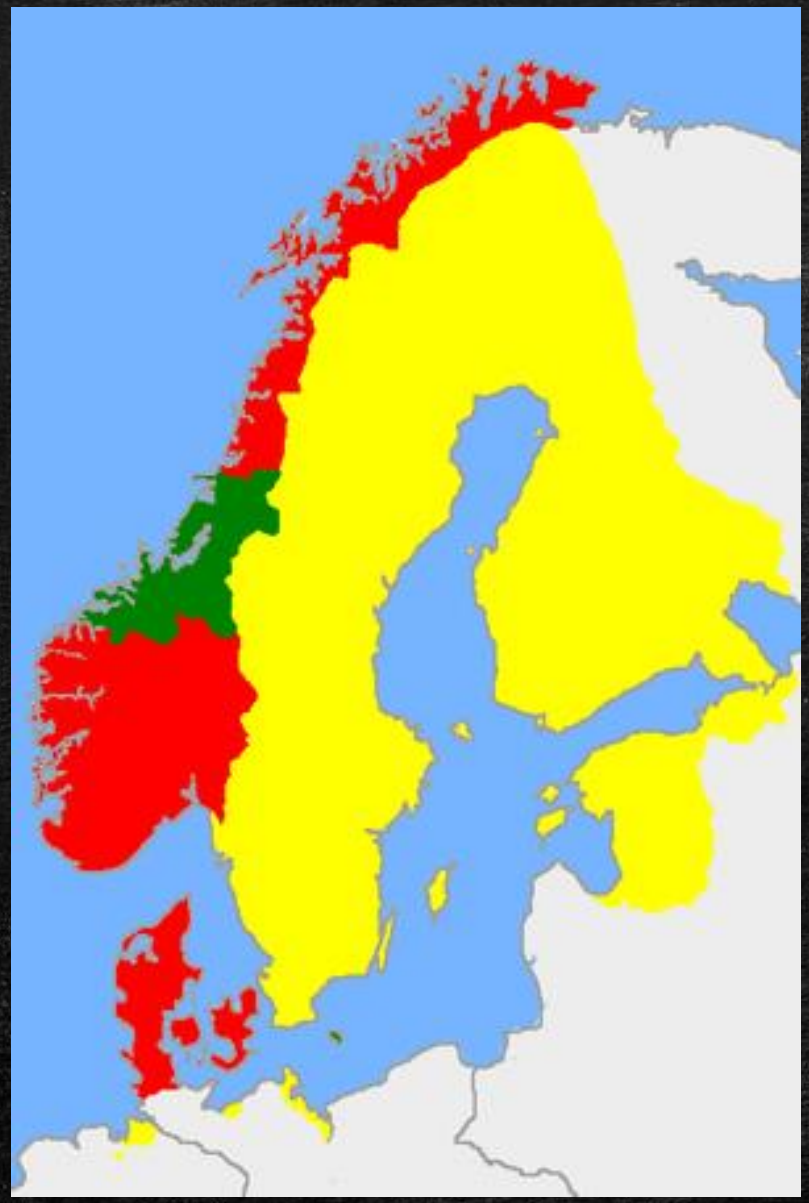

Områdena som Sverige tvingades återlämna till Danmark i **Freden i** Köpenhamn, markerat med grönt. Sveriges rike och besittningar är markerat med gult; Danmark-Norge med rött.

Freden i Köpenhamn, Köpenhamnsfreden, kallas det fredsavtal som slöts mellan Sverige och Danmark 27 maj 1660.
Efter freden i Roskilde 26 februari två år tidigare,1658, bröt krig ut igen i juni 1658.
I Köpenhamnsfreden bekräftades fredsfördraget från 1658 med undantagen att Sverige avhände sig Trondheims län och Bornholm mot att 18 gods i Skåne, de så kallade Bornholms vederlagsgods, överlämnades till den svenska kronan. Dessutom blev ön Ven, som fortsatte vara danskt efter freden i Roskilde, men besattes av svenska trupper samma år, nu formellt svensk i och med freden i Köpenhamn. De nuvarande gränserna mellan rikena hade därmed fastställts. Sverige tvingades dessutom acceptera att främmande flottor tilläts i Östersjön.

Belägringen av Malmö

I förgrunden rödklädda danska belägringstrupper och två väderkvarnar. I bakgrunden det belägrade Malmö med slott och stad. En livlig beskjutning pågår från ömse håll. I horisontlinjen bortom Sundet synes det danska landet.

Delineation och Prospect af Slåttet och staden Malmööo och Huru den af Konungen i Dannemarck Christiano 5 Ifrån den 6 Junij Anno 1677 ähr Hårdt Worden belägrat in till den 5 Julij då den igenom dens Aller Högstes Nådige Hjälp, och den Swenske Guarnisonens Tappre och oförskräckte defension och MootWärn igen Ähr Worden Libererat och befrÿat sedan Fienden igenom een general Storm Ähr Worden afslagen och störste Deelen af des Infanteri Ruinerat.”Under målningen:”A Kongl. Slåttet.

Belägringen av Malmö

Belägringen av Malmö under skånska kriget 1677, var ett försök av den danske kungen Kristian V att inta Malmö, men detta misslyckades. Danskarna förlorade cirka 3000 av sina ursprungliga 14 000 man.

I början av juni påbörjades belägringen. Danska flottan spärrade av staden från sjösidan och armén förlades på en linje söder om staden. Löpgravar byggdes mot Malmöhus slott, Söderport och Österport. Efter långvarig beskjutning påbörjade danskarna stormningen natten mellan den 25 och 26 juni. Först gjordes ett skenangrepp mot slottet, men sen kom huvudangreppen mot Söderport och Österport. Vid Söderport tog sig danskarna över vallgraven men den starka kanonelden gjorde att de inte kunde ta sig in i staden. Längst kom danskarna vid Österport där de lyckades erövra de inre försvarsverken. Väl inne i staden försökte de ta sig fram till Österport för att öppna upp denna för det stora danska rytteri som väntade utanför. Efter hårda strider kunde försvararna under Fabian von Fersen emellertid slå tillbaka danskarna. Von Fersen skadades vid striderna och avled några veckor senare. Stormningen upphörde och den 5 juli avbröts belägringen.

Malmö-
hus

Karl XI (1655-1697) i slaget vid Lund

I förgrunden på ett höjdparti närstrid mellan svenskt och danskt kavalleri. Slagfältet framställt i fågelperspektiv med svenska styrkor formerade i fyrkanter, sprängande fram och jagande danska styrkor. I

Från vänster i mittplanet rider kungen på en grå häst, tätt följd av ryttare i gult kyller. Till höger på den snöklädda marken framför konungen kringtumlande hästar och ryttare, stupade och vapen. I förgrunden till vänster en kullstörtad häst och ryttare. I bakgrunden pågår strider på den snöklädda slätten, längst till vänster rök.

Slaget vid Landskrona

I förgrunden grupper av uppbådade bönder, beväpnade med hillebarder m.m., samt en ridande bondkvinna i röd kjol och lila kofta med ett barn på armen. Längst till vänster Tirups kyrka med klockstapel, invid kyrkan trossvagnar med Karl XI:s namnchiffer i gult på blå botten. Slagfältet är framställt i fågelperspektiv och de stridande trupperna äro uppställda i fyrkanter. I bakgrunden Landskrona

Slaget vid Landskrona utkämpades den 14 juli 1677, cirka 12 kilometer öster om Landskrona mellan Tirup, Sireköpinge, Asmundtorp och Billeberga.
Efter det misslyckade anfallet mot Malmö hade Kristian V med den danska armén återvänt till Landskronatrakten. Den 12 juli hade danskarna med 12 000 man tagit ställning på höjderna vid Rönneberga backar. Samma dag bröt Karl XI upp från Herrevadskloster sedan han fått förstärkningar från norra Sverige. Den svenska hären bestod av 10 000 soldater samt 4 000 uppbådade småländska bönder. Den stod den 13 juli mellan Torrlösa och Källs Nöbbelöv och marscherade tidigt följande dag i riktning mot Tirup. Den danska hären hade ändrat ställning och stod dold bakom en jordvall, som från en punkt strax väster om Billeberga sträckte sig i riktning mot Hedegården. Den upptäcktes emellertid av Rutger von Ascheberg, som rekognoscerade framför armén.
Svenskarna marscherade då förbi Tirup, varigenom den danska hären riskerade att rullas upp från flanken eller anfallas i ryggen. Kristian V och hans närmaste man, fältmarskalklöjtnant von der Goltz, lät då armén ändra ställning. När härarna intagit slagordning hade de en sänka framför Tirup mellan sig.
Vid middagstid gick Karl XI, som befann sig ytterst på sin högra flygel, till anfall. Inom kort vann denna flygel en avgörande seger över danska vänstra flygeln. När den flydde drogs även en del av den danska mitten med. Förföljandet pågick fram till Asmundtorp. Under tiden hade emellertid Kristian V med sin högra flygel fått klart övertag mot den yttersta delen av den vänstra svenska flanken. I denna strid stupade flygelns chef, fältmarskalk Simon Grundel-Helmfelt.

Danskarna trängde ända fram till Tirup, där de småländska bönderna stod men vände tillbaka. Efter en ny sammanstötning såg Kristian V att hans vänstra flygels och mitts nederlag vara ofrånkomligt. Han drog sig då tillbaka över Billeberga och fortsatte reträtten till Landskrona.

Dagen för slaget var oerhört varm. Ett monument restes 1911 på en höjd strax nordväst om Billeberga till minne av slaget. Den 14 juli 1927 firades 250-årsminnet av slaget vid Landskrona av Skånska husarregementet vid Billebergamonumentet.

Landskrona

Slaget vid Fyllebro nära Halmstad 1676

I förgrunden på en höjdsträckning synes till vänster en grupp svenska ryttare med halmkärvar som fälttecken, i mitten två soldater, en med gevär på axeln och en sittande, knytande sin sko, till höger en grupp svenska officerare till häst. Den mittersta av dessa sitter på en vit häst och är iklädd blå och vit uniform. Slagfältet framställt i fågelperspektiv, de svenska och danska styrkorna drabba samman under stark eldgivning. Längst till vänster svenska trossar. Bakom stridslinjerna vid Fyllebro och på vadställen över Fylle å synes danska ryttare på väg att skydda den danska trossen. I bakgrunden hav, staden Halmstad och slottet samt blånande höjdsträckningar.

Slaget vid Halmstad, även benämnt slaget vid Fyllebro, var ett avgörande slag under skånska kriget mellan Sverige och Danmark. Det stod vid Fyllebro utanför Halmstad den 17 augusti 1676, då en dansk kår besegrades i grunden. Med segern avvärjdes ett danskt hot mot Göteborg. Istället kunde svenskarna samla förstärkningar och senare besegra den danska invasionsarmén i slaget vid Lund. Slaget vid Halmstad kom att bli det sista slaget mellan danskar och svenskar i Halland.

Under befäl av general Rutger von Ascheberg red 300 ryttare direkt mot Halmstad och stötte vid Fylleån i närheten av Fyllebro cirka 5 km söder om Halmstad, på de danska trupperna. Danskarna gjorde en felbedömning och gick i försvarsställning istället för att anfalla de svenska trupperna. Svenskarna fick snabbt förstärkning av hela kavalleriet och nästan hela infanteriet. Den svenska armén var därigenom numerärt överlägsen danskarna. Danskarnas befälhavare Duncan trodde, när han först såg Aschebergs ryttare, att dessa bara var en strövkår ute på rekognosering, och valde istället för att anfalla dem att fortsätta över Fyllebron. Duncan skickade inte fram några skvadroner för att hindra den svenska förstärkningen, då han inte insåg att hela den svenska armén var på väg mot honom. Detta kan förklaras genom att en av hans truppstyrkor under natten stött på en svensk kavalleriavdelning och inte upptäckts av denna, trots att de djärvt fallit in i kön

Det råder oklarheter om de båda sidornas förluster. De danska förlusterna var stora med närmare 1 000 stupade och 2 000 tillfångatagna (1 567 fångar och 469 som övergick till svenska armén varav närmare ett hundratal officerare, däribland den danske befälhavaren Duncan. Enbart 500-600 danskar undkom. På svensk sida uppgick förlusterna till endast 200 döda och sårade. Vissa uppgifter anger de svenska förlusterna till 50 man, vilket sannolikt är något för lågt. De officiella svenska förlustsiffrorna anger 185 man, av vilka 41 meniga och fem officerare stupade.

Slaget vid Lund 1676.
Konung Karl XI (1655-1697) slår sig igenom fientliga skvadroner.

I målningens mittparti synes Karl XI jämte Ascheberg och Dahlbegh spränga igenom de danska linjerna, dit de förirrat sig. Efter dem en rytare i blå kappa. I förgrunden döda hästar och krigare. I mellanplanet på en öppen hed två svenska kavalleriformationer. I bakgrunden synes staden Lund, framför denna trupper uppställda i fyrkanter, och längst bort Öresund.

Slaget vid Lund. Fjärde drabbningen.

I förgrunden fallna krigare och plundrande soldater samt två trumpetare till häst. Det snöiga slagfältet är framställt i fågelperspektiv. Längst till vänster synes konung Karl XI i spetsen för svenska trupper jaga fienden ut på fältet. I bakgrunden slätt och byn Vallkär, som brinner.

Slaget vid Lund var ett fältslag under skånska kriget som stod den 4 december 1676 i ett område norr om staden Lund i Skåne. Striden stod mellan den invaderande danska armén bestående av ungefär 13 000 soldater under Kristian V och den svenska armén bestående av ungefär 8 000 soldater under Karl XI. Det är ett av de blodigaste slag som stått på nordisk mark. Förlusterna var cirka 70 procent på båda sidorna, 9 000 danska soldater och 5 000 svenska.

Bland de faktorer som innebar att slaget slutade med svensk seger har den svenska kavalleritaktiken utpekats. Det danska kavalleriet använde karakoll, och gick ut på att det danska kavalleriet red upp på linje, avfyrade sina ryttarpistoler, och vek sedan av för nästa led som gjorde detsamma. Denna taktik var ineffektiv, då flintlåspistolerna bara var effektiva upp till 30 meter och träffsäkerheten i full ritt var låg. Man överskattade helt klart eldvapnens förmåga. Gustav II Adolf hade för det svenska kavalleriet infört en annan taktik som innebar att kavalleriet anföll i sluten formering, sköt med pistoler mot fienden och bröt sedan in bland fienden i hög hastighet med värjorna som vapen. Hästarna kunde rida så tätt ihop att soldaterna satt knä i knä på hästryggen i en plogformad formation

Lund

Försvenskningen av Skåne

Det gällde för den svenska överheten att få skåningarna att bli svensksinnade. Den 16 april 1658 samlades därför representanter för Skånes, Blekinges och Hallands adel, borgare, prästerskap och bönder till en edsvärjardag på Malmö rådhus. På ett givet tecken fick ombuden falla på knä och lova sin nye kung trohet. Eden förestavades av en sekreterare. Karl X Gustaf var inte själv närvarande utan representerades av en tom stol omgiven av svenska soldater.

År 1662 hölls en så kallad lantdag i Malmö där skåningarna accepterade nya skatter och förordningar som helt skiljde sig från dansk lag. ”Lilla tullen” var ett sådant påfund. Alla varor som fördes in i städerna skulle beläggas med tull, precis som skedde i alla svenska städer. I varje stadsstyrelse skulle det dessutom finnas minst två svenskfödda personer bland rådmännen. På samma sätt som i övriga Sverige delades städerna upp i stapelstäder och uppstäder. Många rikssvenskar tilltvingade sig också borgmästarplatser. Samtidigt fick innevånarna i Skåne representation i den svenska riksdagen, till skillnad från andra erövrade områden under den svenska stormaktstiden.

Försvenskningen av Skåne

Redan när Karl X Gustaf landsteg i Helsingborg 1658 mötte han biskop Peder Winstrup från Lund ute på bryggan. Biskopen blev en drivande kraft för inrättandet av Lunds universitet som en svensk motvikt mot Köpenhamns universitet. År 1666 kunde universitetet inrättas under namnet "Regia Academia Carolina". Den officiella invigningen ägde rum i januari 1668.

Försvenskningen av Skåne påbörjades inte förrän ungefär två decennier efter Roskildefreden. Johan Gyllenstierna föreslog att den skulle ske genom att tvångsförflytta skåningar till Baltikum, något som aldrig genomfördes. Gyllenstierna dog 1680 och efterträddes på sin post av Rutger von Ascheberg, som drev att försvenskningen skulle gå in i ett lugnare skede. Två av de viktigaste områdena för ämnet blev nu kyrkan och språket. 1681 hölls ett möte i Malmö där prästerna antog den svenska kyrkoordningen under löften att återfå sin plats i riksdagen. Förändringen av skriftspråket kan följas i bland annat domstolsdokument och kyrklig korrespondens, vilket påvisar att vardagligare svenska språkdrag tidigare förekom i större utsträckning än djupare grammatiska drag. Det finns dock belägg för att skriftspråket var det som påverkades först av försvenskningen, medan de skånska dialekterna, i synnerhet på landsbygden, påverkades i mindre utsträckning

"Tafla i olja af J. V. Vallander. Marknad i Lund". Kataloglapp: "Marknad i Lund". (osignerad) Marknadsscen på ett torg. Bönder, män och kvinnor iförda allmogedräkt fyller bildens mitt. I förgrunden demonstrerar en lerkrukeförsäljare sina varor, till vänster en öppen marknadsbod. En kyrka och andra byggnader i bakgrunden.

Foto: Wreting, Bertil
Nordiska museet

Landskrona erövras av Danmark 1676.

Kristianstad erövras av danskarna 1676.

Skånska kriget var ett krig 1675-1679 som stod mellan Danmark-Norge, Brandenburg och Sverige. Kriget ägde främst rum på skånsk och bohuslänsk mark, samt i norra Tyskland.

Kriget orsakades av det svenska ingripandet i det fransk-nederländska kriget. Sverige hade allierat sig med Frankrike mot flera europeiska länder. Förenade Nederländerna, som angreps av Frankrike, sökte hjälp från Danmark-Norge. Efter viss tveksamhet inledde kung Kristian V en invasion av Skåneland år 1675, medan de svenska trupperna var upptagna med ett fälttåg mot Brandenburg. Invasionen av Skåne anknöts med en norsk front kallat Gyldenløvefejden, vilket tvingade de svenska försvararna att bekämpa ett tvåfrontskrig utöver sina konflikter i det tysk-romerska riket. Det danska målet var att återerövra Skåneland som överlåtits till Sverige i freden i Roskilde, efter Karl X Gustavs danska krig. Danskarna gjorde inledande vinster under sitt fälttåg, som dock senare tog stopp av kung Karl XI:s motoffensiv.

1676 tågade danskarna på nytt in i Skåne och mot **Kristianstad.** När de inte mötte något nämnvärt motstånd framför fästningen stormade de staden natten till den 15 augusti. Anfallet underlättades i hög grad av att vallgravarna var uttorkade av sommarhettan. Ett vanligt förekommande problem.

I två år behöll danskarna staden innan de kapitulerade för Karl XI den 4 augusti 1678. Efter freden i Lund 1679 fick fästningen mer och mer förfalla, så när danskarna på nytt 1710 tågade in i Skåne kunde de utan vidare rycka in i staden och höll den sedan besatt en månad innan de den 24 februari, strax före slaget vid Helsingborg avtågade. När nu Magnus Stenbock blev guvernör över Skåne, lät han återställa fästningsverket i gott skick. Statusen för fästningen varierade således, men enkelt uttryckt kan man säga att dåliga tider var bra tider för fästningen.

Skånska kriget

Kriget hade ingen bestämd segrare; den svenska flottan förlorade till sjöss och den danska armén besegrades i Skåne av svenskarna, som i sin tur besegrades av Brandenburg. Kriget och stridigheterna upphörde när Danmarks bundsförvant Nederländerna gjorde fred med Sveriges bundsförvant Frankrike, och Karl XI gifte sig med den danska prinsessan Ulrika Eleonora, syster till Kristian V. Fred gjordes på uppdrag av Frankrike med fördragen i Fontainebleau och Lund (Sverige och Danmark) och Saint-Germain (Sverige och Brandenburg), där man kom överens om att återlämna det mesta av de erövrade territorierna till Sverige.

I **september 1675** kom den danska krigsförklaringen. I september och oktober intogs Svenska Pommern av Brandenburg och Danmark. Danskarna intog Wismar och Bremen-Verden, medan brandenburgarna intog Stettin.
En kombinerad holländsk-dansk flotta opererade mot svensk sjöfart på Östersjön, och hela Gotland erövrades av danska trupper. Svenska flottan under Lorentz Creutz lyckades inte att i **Slaget mellan Skåne och Rügen** betvinga den danska flottan innan denna kunde förstärkas med en holländsk eskader. Den 1 juni 1676 besegrades den svenska flottan i slaget vid Ölands södra udde av den holländske amiralen Cornelis Tromp och danska Niels Juel. Det nybyggda, imponerande svenska regalskeppet Kronan sjönk av misstag och gick förlorat. Danskarna och holländarna hade därefter herraväldet över Östersjön.

I juni 1676 marscherade en dansk-norsk armé in i Sverige från Norge under Ulrik Fredrik Gyldenløve, samtidigt som en annan dansk armé landsteg vid Råå, ledd av hertig Johan Adolf av Holstein-Plön. De strider som utkämpades vid den svensk-norska gränsen, företrädesvis i Bohuslän, fick namnet Gyldenløvefejden. Det danska krigsmålet var att återerövra Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän. Svenskarna, ledda av kung Karl XI själv, drog sig i god ordning tillbaka till Småland.

Den 29 juni 1676 landsattes den danska hären utanför Råå och snart föll Helsingborg (staden återtogs visserligen den 11 december 1676 men togs tillbaka av danskarna 1678). Den 3 augusti föll Landskrona i danska händer och den 15 augusti föll Kristianstad. Danskarna lyckades snabbt besätta hela Skåne, förutom Malmö, medan svenskarna endast vann fördröjande segrar – såsom i slaget vid Fyllebro i Halland. Trots dessa motgångar ryckte Karl XI i oktober fram mot dem med en armé om 15 000 man. Den 4 december 1676 vann den svenska armén en avgörande seger i det blodiga slaget vid Lund, där både svenskarna och danskarna förlorade nästan 50 procent av sin totala styrka. Detta var krigets verkliga vändpunkt. Därefter ryckte svenskarna återigen in i Skåne.

Sommaren 1677 fortsatte de svenska nederlagen till sjöss. Den dansk-norske amiralen Niels Juel lyckades tillfoga svenskarna svidande nederlag vid slaget under Lolland och slaget vid Köge bugt. Under tiden fortsatte de blodiga striderna till lands, där dock de svenska trupperna hade övertaget.

Slaget vid Köge bukt även känt under namnet slaget mellan Falsterbo och Stevns Klint var ett sjöslag som ädge rum den 1-2 juli 1677. I Köge bukt vann danska flottan under Niels Juel en stor seger över den svenska flottan under Henrik Horn. Den svenska flottan förlorade åtta större fartyg, flera hundra kanoner och över 3000 man.

Under natten till den 1 juli formerade sig den svenska flottan för att gå till anfall. I mörkret seglade S:t Hieronymus på grund och kunde inte ta sig loss i tid för att delta i slaget dagen därpå. Tidigt på morgonen tog båda sidor upp linjeformation åt sydsydväst mellan Stevn Klint och Falsterbo. I den svenska linjen låg den tredje eskadern under Wachtmeister i täten, den första eskadern under Horn i mitten och sist Clerck med den andra eskadern. Det har rått oenighet i vilken ordning de danska eskadrarna seglade, men den låg norr om den svenska styrkan och blockerade vägen genom Öresund. Horn valde att försöka segla västerut istället för att anfalla trots en numerär överlägsenhet på 29 örlogsfartyg mot Juels 17. Avsikten var att skära av danskarna från deras baser på Själland. Under kappseglingen mot kusten utväxlade de två styrkorna artillerield och Horn försökte göra ett angrepp med brännare. Juel lyckades dock bogsera bort dem med hjälp av storbåtar och mindre understödsfartyg. Vid Stevns Klint gick det svenska skeppet Draken på grund och tvingades ge upp till efter att kraftig eldgivning från flera danska skepp, däribland Juels eget flaggskepp Christianus V'. Skeppet blev dock så illa tilltygat i striden att Juel var tvungen att flytta över till Fridericus III ur Marquor Rodstens eskader och när även detta blev svårt skadat vidare till Charlotta Amalia. När man kom nära kusten vände den svenska flottan norrut och båda styrkorna seglade parallellt in i Öresund.

Utgången av slaget var en stor seger för Danmark och ett svidande nederlag för Sverige. Till priset av ca 100 döda och 275 sårade hade den danska flottan orsakat förluster på över 3000 svenskar. Svenskarna förlorade sex större fartyg, ett kofferdiskepp (bestyckat handelsfartyg), en större fregatt, två brännare och en bojort.

Efter att ha försökt sig på en misslyckad stormning av Malmö, bröt danskarna den 5 juli belägringen och drog tillbaka till Landskrona. Orsaken till att man misslyckades med belägringen var att borgarna i staden ställde upp till stadens försvar, då de insåg att staden skulle plundras om den föll. Stadens försvarare uppgick till cirka 7 000 man (mest borgare) under Fabian von Fersen . Karl XI och huvudarmén segrade 14 juli 1677 vid Landskrona mot en något mindre dansk styrka. 3 000 av de svenska soldaterna var småländska bönder. I augusti 1678 återerövrade de svenska trupperna Kristianstad.

I de norra delarna av Skåne opererade delar av lokalbefolkning i gerillaförband, snapphanar, mot svenskarna. De utgjorde en belastning för de svenska försörjningslinjerna, då de bland annat lyckades stjäla krigskassan vid Loshultskuppen. Den 19 april 1678 gavs därför en order med avsikt att lösa problemet med snapphanarna. Ordern lydde att alla gårdar och allt boskap i Örkened socken skulle brännas och att allt mansfolk som kunde bruka ett gevär skulle avrättas.

Helsingborg 1589. Kopparstick av Georg Braun.

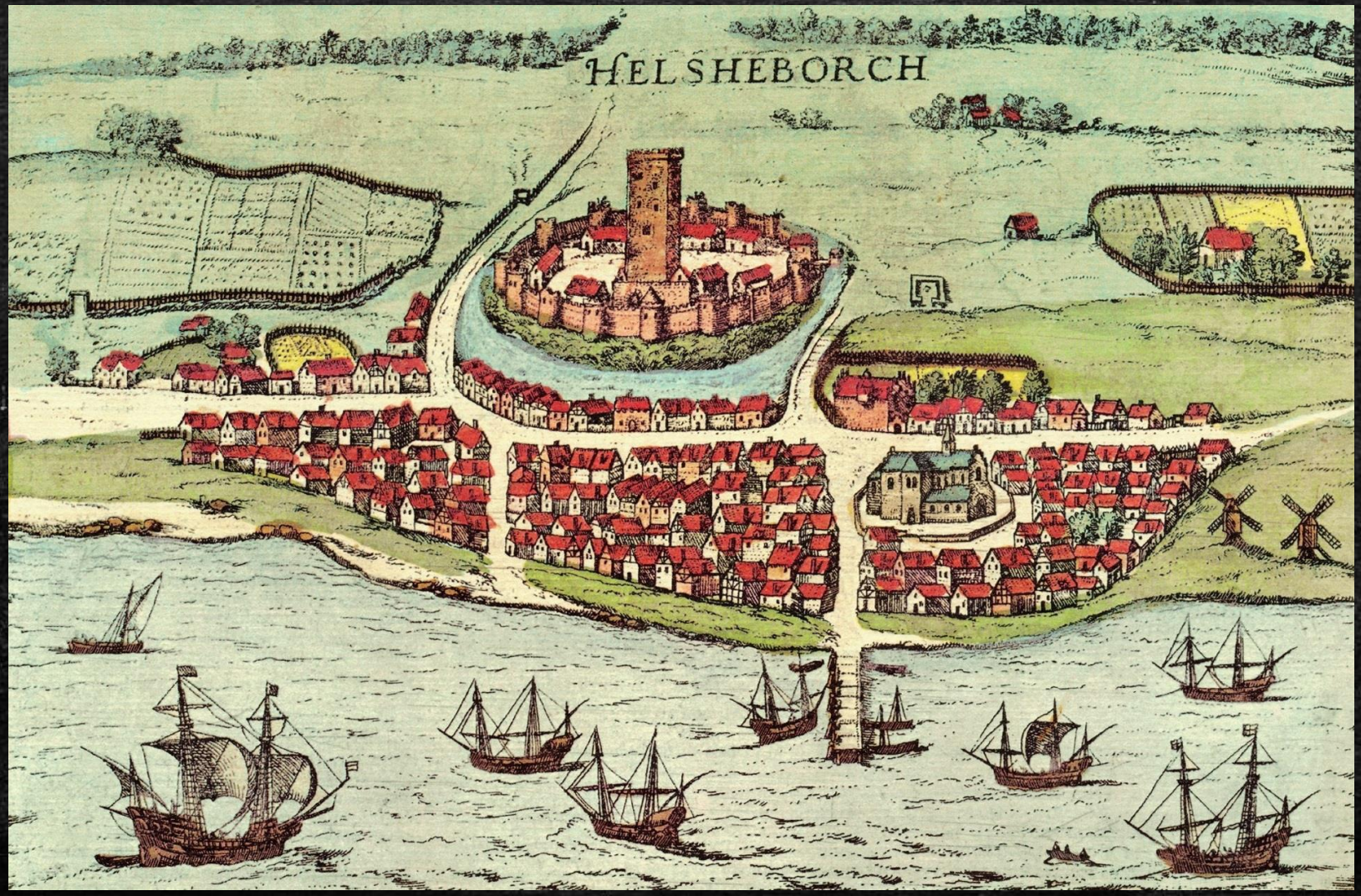

Slaget vid Helsingborg 28 februari 1710

Slaget vid Helsingborg stod den 28 februari 1710 (enligt den svenska kalendern; 27 februari enligt den julianska och 10 mars enligt den gregorianska) vid Ringstorpshöjden nordöst om dåvarande Helsingborg. De stridande parterna var den danska invasionsarmén på 14 000 man, ledd av generallöjtnant Jørgen Rantzau, och den lika stora segrande svenska armén ledd av generalguvernören i Skåne, Magnus Stenbock.

Slaget hade sin upptakt när Danmark försökte utnyttja det svenska nederlaget vid Poltava år 1709 genom att på hösten samma år landstiga med en invasionsarmé vid Råå. Då större delen av de svenska stridskrafterna hade utplånats vid Poltava, var styrkorna i landet i för dåligt skick för att bjuda tillräckligt försvar. Stenbock tvingades därför dra sig tillbaka till Småland, där en ny armé tränades upp. Under tiden ryckte den danska armén allt längre in i Skåne, med målet att inta flottbasen i Karlskrona. När Stenbock slutligen kunde tåga in i Skåne drog sig de danska trupperna tillbaka till Helsingborg, där det avgörande slaget sedan stod. Slaget slutade i svensk seger och efterföljdes av en dansk reträtt från Skåne. Detta blev därmed Danmarks sista större kraftsamling att återta Skånelandskapen.

Slaget vid Helsingborg

Svenska uniformer av år 1705 från vapenkåren i Uleåborg och Österbottniska regementet.

Slaget vid Helsingborg

I slagets slutskede anföll kavalleri från den svenska högerflygeln den danska vänsterflygeln, vilken ännu inte kommit i elden. Även här stod danskarna utan befäl, då flankens befälhavare, generalmajor Frantz Joachim von Dewitz, tidigare beordrats bort till östra sidan av slaget. Det svenska kavalleriet jagade danskarna på flykten och därigenom blottades Grenadjärskårens sida som därmed blev omringad. Den andra danska elitstyrkan, Gardet, hade redan tvingats dra sig tillbaka efter att deras befälhavare, överstelöjtnant Christian Albrecht Danckwart, sårats dödligt och regementet förlorat nära 500 man. Läget blev därmed ohållbart för danskarna och centerns överbefälhavare, generalmajor Valentin von Eickstedt, beordrade dansk reträtt.

De danska förlusterna var förödande. Man hade förlorat över 7 500 man i stupade, sårade eller tillfångatagna

Den svenska armén var efter slaget i betydligt bättre skick än den danska då dess förluster efter slaget uppgick till 2 800 döda eller skadade

Ännu år 1716 planerade Danmark att återta Skåne med hjälp av ryska och brittiska trupper. Detta företag blåstes dock av av Peter av Ryssland i september med hänvisning till försörjningsläget och den förestående vintern.

Slaget vid Helsingborg

På senhösten 1709 samlades en ansenlig dansk flotta i Öresund. Den 1 november ankrade denna på redden utanför Råå

Den 3 november anlände en delegation från Helsingborg, som överlämnade staden åt danskarna i utbyte mot deras beskydd, då svenskarna enligt dessa hade hotat att bränna ner staden

General Magnus Stenbock hade under tiden lagt ner stor möda på att samla ihop en ny svensk armé och flera nya regementen började samlas i Växjö, där Stenbock tänkt utgå från snabbhet

På morgonen den 28 februari stod de danska trupperna redan utposterade på sina ställningar i väntan på de svenska styrkorna.

Magnus Stenbock, tavla och staty i Helsingborg

Stenbocks kurir. Nils Forsberg, 1911.

Danska / Svenska krig 1523 - 1657

Befrielsekriget	1521-1523
Nordiska sjuårskriget	1563-1570
Kalmarkriget	1611-1613
Torstensons krig (Horns krig)	1643-1645

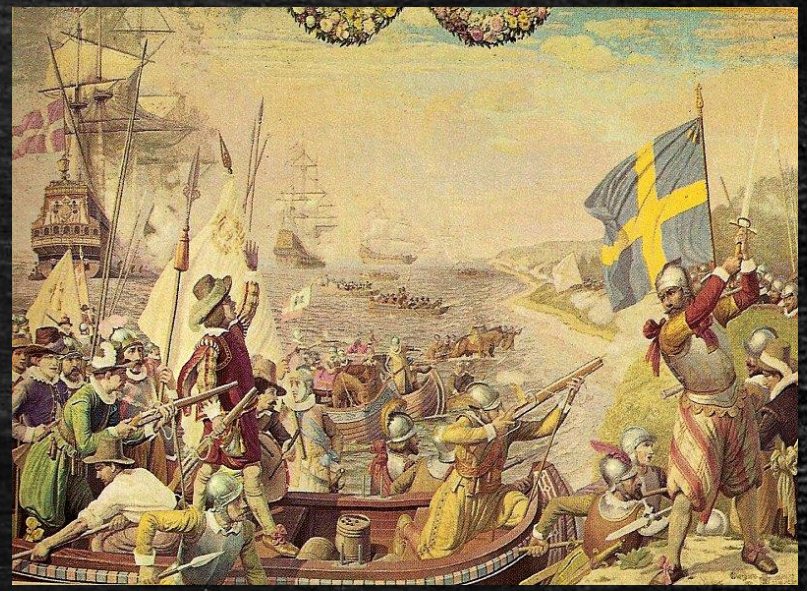

Lista över krigen 1657 - 1720

Karl X Gustavs första danska krig	1657-1658
Karl X Gustavs andra danska krig	1658-1660
Skånska kriget	1675-1679
Del av Stora nordiska kriget	1700
Del av Stora nordiska kriget	1709-1720

Dansk / Svenska krig 1788 - 1814

Teaterkriget	1788-1789
Kriget mot Danmark 1808-1809 - Del av Napoleonkrigen och Finska kriget	1808-1809
Del av Napoleonkrigen	1813-1814

Uniform modell 1807 för infanteriet.